

Nr 320.

Av herr **Hansson** i Skediga, *om viss ändring i gällande villkor för erhållande av statsbidrag från statens avdikningsanlag och lån från statens avdikningslånefond.*

Under nu rådande ekonomiska förhållanden är oundvikligt, att en hel del torrlägningsföretag, vilka åtnjuta statsunderstöd i form av bidrag och lån, råka i den belägenheten, att företagets verkliga arbetskostnad kommer att överstiga den vid en tidigare tidpunkt beräknade kostnaden för arbetets utförande. Arbetspriserna ha ofta under tiden från förslagets upprättande till den tid, då statsunderstöd beviljas och arbetet kommer till utförande, undergått en ej oväsentlig stegring. Fråga uppstår då, huruvida jordägarna ensamma skola bära denna ökning i kostnaden eller om också staten genom tillägg till lån och bidrag skall bära sin andel i ökningen. Det senare synes vara rättvist och billigt och har också vunnit kungl. lantbruksstyrelsens gillande. Av formella skäl har emellertid Kungl. Maj:t icke kunnat biträda denna uppfattning. Lån och bidrag till ett företag må icke beviljas till högre belopp än tillsammans till beloppet av den uppskattade båtnaden. Ofta nog stiger emellertid den verkliga kostnaden till belopp, som överstiger den uppskattade båtnaden. Då nu emellertid kostnad och båtnad vid en syneförrättning bestämmas vid samma tidpunkt och kostnaden framdeles befinnes ha undergått en viss stegring, synes det ju ganska självfallet, att båtnaden, som ju ingalunda är något en gång för alla fixerat belopp, också undergått en viss stegring. Det synes då vara ganska enkelt att genom samma värderingsmän, vilka tidigare verkställt båtnadsuppskattning, låta verkställa en ny uppskattning av båtnaden, svarande mot den stegrade kostnaden. Då Kungl. Maj:t av formella skäl hittills ansett sig förhindrad att biträda ett dylikt förfaringssätt, har jag på denna väg velat bringa frågan till riksdagens avgörande.

I ett ärende rörande prövning av frågan om lån och bidrag till Tarvsjöns torrlägningsföretag i Husby-Långhundra socken av Stockholms län har kungl. lantbruksstyrelsen hänskjutit frågan till Kungl. Maj:ts prövning och därvid anfört följande:

»Vid syneförrättningen rörande företaget uppskattades med utgångspunkt från då gällande jordvärden båtnaden genom företaget till ett värde av 34 059 kronor 70 öre. Kostnaden för arbetets utförande jämte ersättningar beräknades till 31 910 kronor, därvid en timlön av 1:10 kronor lades till grund för beräkningen av arbetskostnaderna. Sedan nämnda tid hava emellertid såväl arbetspriser som även jordvärden undergått en ej oväsentlig steg-

ring. Med anledning härav har förrättningsmannen jämte den ene av de vid syneförrättningen biträdande godemännen samt efterträdaren till den andre godemannen den 18 augusti 1941 avgivit utlåtande beträffande denna stegring. Enligt nämnda utlåtande kunde ökningen uppskattas till 15 à 20 procent av de arbetspriser och jordvärden, som gällde vid tiden för upprättandet av arbetsplanen till ifrågavarande företag. Vid sådant förhållande ansåges arbetskostnaden respektive båtnaden av företaget böra höjas med 15 procent, eller från 31 910 kronor till 36 696 kronor 50 öre respektive från 34 059 kronor 70 öre till 39 168 kronor 66 öre.

Lantbruksstyrelsen anser sig kunna vitsorda sistnämnda båtnadsbelopp och finner icke anledning till erinran mot den nya beräkningen av arbetskostnaderna. Statsunderstöd till företaget torde därför enligt styrelsens uppfattning böra utmätas med hänsyn till sålunda framkomna kostnads- och båtnadsbelopp. Vad beträffar statsbidrag från avdikningsanslaget torde det, då sådant bidrag icke tidigare utgått till företaget, ankomma på lantbruksstyrelsen att pröva och avgöra frågan om beviljandet av statsbidrag och därvid taga hänsyn till den inträffade stegringen av arbetspriserna. Det samma gäller beviljande av lån från avdikningslånefonden intill den gräns, som bestäms av det vid syneförrättningen uppskattade båtnadsvärdet, 34 059 kronor 70 öre. Vad däremot beträffar frågan huruvida hänsyn må vid bestämmandet av lånets storlek tagas till nu påvisad ökning av den vid syneförrättningen angående företaget uppskattade båtnaden har lantbruksstyrelsen ansett sig böra hänskjuta densamma till Kungl. Maj:ts avgörande.

Erinras må, att i ett till viss del liknande fall fråga om beviljande av lån från avdikningslånefonden med stöd av båtnadsuppskattning, som verkställes utan samband med syneförrättning enligt vattenlagen, tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, nämligen beträffande sjön Rommens sänkningsföretag i Värmlands län. Till nämnda företag hade år 1912 beviljats såväl statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget som lån från odlingslånefonden för arbetets utförande enligt vid syneförrättning åren 1910—1911 upprättat förslag. På grund av efter år 1912 inträffad stark stegring i arbetspriserna hade emellertid kostnaderna för företaget kommit att väsentligt överstiga de beräknade. Jämsides därmed hade även jordvärdena undergått en avsevärd ökning. Efter år 1926 verkställd undersökning angående dessa förhållanden avgåvo vederbörande förrättningsman och godemän utlåtande därom, innefattande, bland annat, viss höjning av båtnadsvärdet. Lantbruksstyrelsen fann sig kunna vitsorda det i nämnda utlåtande uppskattade nya båtnadsvärdet och tillstyrkte i underdånig skrivelse i ärendet den 19 januari 1928 anvisande av ytterligare såväl statsbidrag som lån till företaget. Genom beslut den 11 november 1932 fann emellertid Kungl. Maj:t gott att till företaget bevilja endast ytterligare statsbidrag men däremot icke ytterligare lån. Härmed berörda fall skiljer sig emellertid från det nu förevarande därutinnan, att detsamma avsåg erhållande av ytterligare lån till företaget, medan nu är fråga om ett företag, som tidigare icke erhållit lån av ifrågavarande slag.

Lantbruksstyrelsen har nu av flera anledningar sett sig nödsakad att ånyo underställa hithörande frågor Kungl. Maj:ts prövning. Först må nämnas, att bestämmelserna i vattenlagen icke torde medgiva påkallande av ny syneförrättning enbart för en justering av vid tidigare syneförrättning uppskattade jordvärden efter inträffade fluktuationer i nämnda värden på grund av förändringar i jordbrukets konjunkturer m. m. eller andra på denna fråga inverkan förhållanden. För erhållande av en uppfattning om den verkliga relationen mellan ett torrlägningsföretags kostnad och båtnad vid en viss tidpunkt synes i dylika fall någon annan utväg icke finnas än att från om möjligt samma förrättningsman och gode män, som verkställt den tidigare båtnadsuppskattningen, införskaffa utlåtande om den förändring i fråga om båtnadens storlek, som av ovan angivna orsaker kan hava inträtt. Det ligger i sakens natur, att en dylik efteruppskattning av båtnaden i många fall blir ofrånkomlig. Den vid syneförrättningen gjorda uppskattningen kan nämligen i likhet med samtidigt verkställd beräkning av företags kostnader tillmätas vitsord, endast så länge de jordvärden respektive arbetspriser, varpå desamma grundats, äga giltighet. För bedömandet av företags ekonomiska berättigande efter inträdd förändring i nämnda avseenden måste tydligen en undersökning av verkningarna härav på båtnaden m. m. vara lika nödvändig som en revidering av kostnadskalkylen.

Vad beträffar frågan om ytterligare statsbidrag till företag, som förut erhållit sådant understöd, är det icke minst ur statsverkets synpunkt för bestämmande av understödets storlek av största vikt, att hänsyn toges till eventuellt inträffad förändring i båtnadsvärdet. Detta förhållande belyses närmare av följande exempel. Vid syneförrättning angående ett torrlägningsföretag blev kostnaden beräknad till 40 000 kronor och båtnaden till 50 000 kronor. Enär relationen mellan kostnad och båtnad sålunda utgjorde 0,80, skulle enligt för statsbidraget gällande grunder sådant bidrag kunna påräknas till ett belopp av $\left(\frac{43 \times 40\,000}{100}\right) = 17\,200$ kronor. På grund av sedermera under väntetiden innan statsunderstödet beviljande inträffad stegring i arbetspriserna nödvändiggjordes en uppräknings beräkning av företags kostnader till ett belopp av 48 000 kronor. Under samma tid hade emellertid en förändring inträtt jämväl i jordbrukets allmänna konjunkturläge, medförande en ökning av jordvärdena m. m. Med hänsyn härtill blev det ifrågakvarande torrlägningsföretags båtnad vid särskild, av de tidigare synemännen verkställd uppskattning beräknad till ett värde av 64 000 kronor. Därest detta båtnadsvärde, ehuru ej tillkommet vid syneförrättning enligt vattenlagen, finge tillmätas vitsord, komme relationen mellan båtnad och kostnad att utgöra 0,75, för vilket fall enligt ovannämnda grunder statsbidraget till företaget bleve beräknat till $\left(\frac{41,25 \times 48\,000}{100}\right) = 19\,800$ kronor. Skulle däremot vitsord icke tillerkännas den nya båtnadsuppskattningen, och det vid syneförrättningen framkomna båtnadsvärdet, 50 000 kronor, sålunda ställas i relation till den med hänsyn till prishöjningen uppräknade kostnaden, 48 000 kronor, varvid erhöles rela-

tionstalet 0,98, komme statsbidraget enligt sagda grunder att uppgå till $\left(\frac{49,30 \times 48\,000}{100}\right) = 23\,660$ kronor eller ett $(23\,660 - 19\,800) = 3\,860$ kronor högre belopp än enligt det förstnämnda alternativet. En beräkning av statsbidraget enligt det senare alternativet skulle sålunda, frånsatt att densamma enligt lantbruksstyrelsens uppfattning måste betecknas såsom principiellt felaktig, bereda torrlägningsföretagens delägare en orättmätig förmån och förorsaka statsverket onödiga utgifter. Framhållas må, att bland hos lantbruksstyrelsen nu ineliggande förslag rörande torrlägningsföretag förefinnes ett stort antal tillhörande denna kategori. Denna fråga är aktuell även i de ofta förekommande fall, då kostnaderna för torrlägningsföretag, till vilka statsunderstöd redan beviljats, på grund av under arbetstiden inträffad stegring i arbetslönerna komma att överstiga de belopp, som lades till grund för understödets beräkning. Sålunda har lantbruksstyrelsen i underdånig skrivelse denna dag hemställt, att Kungl. Maj:t måtte med tillämpning av utav lantbruksstyrelsen här ovan förordade beräkningsgrunder bevilja ytterligare statsbidrag till Tänglings och Bahra myrars dikningsföretag av år 1938 i Etelhems m. fl. socknar av Gotlands län, vilket företag genom Kungl. Maj:ts beslut den 3 mars 1939 kommit i åtnjutande av, bland annat, statsbidrag från avdikningsanslaget med 33 830 kronor. Beträffande sistberörda företag har, såsom av lantbruksstyrelsens nyssberörda skrivelse framgår, styrelsen ansett sig oförhindrad att vitsorda en på ovan angiven väg, sålunda utan samband med syneförrättning, tillkommen ny båtnadsuppskattning för undvikande av att det statsbidrag, som må kunna ytterligare beviljas till företaget, bestämmas till högre belopp, än som med hänsyn till den verkliga relationen mellan kostnad och båtnad rätteligen bör utgå.

I sakfrågan har lantbruksstyrelsen framhållit ytterligare följande synpunkter. Enligt vad i fråga om beviljande av lån från avdikningslånefonden är stadgat må lånet icke för någon i företaget ingående fastighet överstiga sjuttio procent av det genom torrlägningsarbetet å samma fastighet uppkommande, av lantbruksstyrelsen godkända båtnadsvärdet. Rörande den ordning, i vilken båtnadsuppskattning skall verkställas, finnes emellertid icke någon föreskrift. Före tillkomsten år 1926 av stadgandet om syneförrättning såsom villkor för erhållande av lån, varom nu är fråga, rådde ingen tvekan i fråga om båtnadsuppskattningens giltighet även om densamma skett utan samband med syneförrättning, dock att detsamma skulle hava vitsordats av lantbruksstyrelsen. Icke heller den nyssnämnda år tillkomna föreskriften därom, att förslag angående företag, vartill lån söktes, skulle vara upprättat vid syneförrättning enligt vattenlagen ansågs utan vidare kunna tilläggas den innebörden, att för erhållande av lån från statens avdikningslånefond erforderlig båtnadsuppskattning nödvändigtvis måste hava skett vid syneförrättning. Bestämmelsen att torrlägningsförslaget skulle hava upprättats vid syneförrättning vore nämligen i ingen mån motiverad därav, att den dittills tillämpade ordningen för båtnadsuppskattningen visat sig otillfredsställande, utan hade densamma huvudsakligen tillkommit med anledning av stadgandena i 13 kap. 16 och

17 §§ vattenlagen angående det framtida underhållet av torrlägningsföretag. Båtnadsuppskattningen ansågs sålunda tillhöra den i mom. 2 i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 258) angående villkoren för lån från statens avdikningslånefond omnämnda ytterligare utredningen beträffande företaget. Båtnadsvärdet skulle dock hava av lantbruksstyrelsen vitsordats (mom. 4).

Beträffande här omnämnd ny uppskattning av båtnaden må slutligen särskilt framhållas, att densamma på grund av sin natur allenast innebär en för varje i företaget ingående fastighet procentuellt lika stor förhöjning av det vid tidigare syneförrättning angående företaget för samma fastighet uppskattade båtnadsvärdet. Den får sålunda i sig själv icke någon inverkan på fastigheternas inbördes ställning till företaget och med detsamma förbundna gemensamma spörsmål. Enär vidare genom den nya uppskattningen framkommen höjning av båtnaden bygger på en motsvarande ökning av de särskilda fastigheternas reella värde, kan enligt lantbruksstyrelsens uppfattning den vidtagna åtgärden icke heller inverka på eventuella in-teckningshavares rätt i högre grad än vid första beviljandet av lån.

Genom tillämpning i enlighet med nu angivna riktlinjer av bestämmelserna angående uppskattning av genom torrlägningsföretag uppkommande båtnad kan önskvärd och av förhållandena påkallad konsekvens och reda åstadkommas i förevarande statliga understödsverksamhet.

Såsom framgår av bifogade, av föredraganden i ärendet upprättade PM skulle enligt nämnda grunder och med iakttagande av för ifrågavarande statsunderstöd i övrigt gällande bestämmelser kunna till företaget beviljas statsunderstöd med sammanlagt 36 440 kronor, varav 18 650 kronor i form av statsbidrag och 17 790 kronor såsom lån.

Slutligen må framhållas att för den händelse lantbruksstyrelsens nu angivna inställning till frågan om båtnadsuppskattningen icke vinner Kungl. Maj:ts godkännande, detta kommer att i förevarande fall återverka på sådant sätt, att något statsunderstöd överhuvud taget icke kan beviljas till Tarvsjöns sänkingsföretag. Enligt vad för närvarande tillämpas utgår nämligen icke statsunderstöd, när kostnaderna för ett torrlägningsföretag med mera än 10 procent överstiga företagets båtnad, medan i detta fall kostnaderna, beräknade enligt nu gällande arbetspriser, komme att med omkring 13 procent överstiga den vid syneförrättningen år 1939 uppskattade båtnaden. Därest statsunderstöd sålunda icke kan erhållas, skulle genomförandet av ifrågavarande torrlägningsföretag med all säkerhet omöjliggöras. Detta komme utan tvivel att medföra högst betänkliga följder. Den situation, vari jordägarna skulle råka, måste också betecknas som fullkomligt absurd. Långt ifrån att företaget nu skulle kunna anses mindre bärkraftigt har nämligen dess angelägenhetsgrad sedan år 1939 fastmera tilltagit i styrka. Detta gäller emellertid icke blott från vederbörande jordägares utan även ur det allmännas synpunkt. Särskilt må framhållas, att avdikningsområdet, som till huvudsaklig del utgöres av odlade marker, är beläget inom en gammal kulturbygd med goda kommunikationer, ävensom att genom markernas torrläggning en tämligen omedel-

bart inträdande ökning i deras avkastning kan påräknas, vilket skulle vara av betydelse i rådande försörjningsläge med avseende å livsmedel.»

Jag anser kungl. lantbruksstyrelsens motivering i denna fråga vara logisk och bindande och att den bort föranleda Kungl. Maj:ts bifall till den gjorda framställningen. Då så icke blivit fallet, utan Kungl. Maj:t tvärtom på grund av bestämmelserna i 3 § kungörelsen den 30 juni 1939 (nr 431) angående villkoren för statsbidrag från statens avdikningsanslag samt i 3 § kungörelsen samma dag (nr 432) angående villkoren för lån från statens avdikningslånefond beslutat, att framställningen icke skulle föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd, får jag härmed hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådan ändring i villkoren för erhållande av bidrag och lån ur avdikningsanslaget resp. avdikningslånefonden, att av kungl. lantbruksstyrelsen prövad och godkänd båtnadsuppskattning verkställd av lantbruksingenjör och två gode män utan samband med syneförrättning måtte tillmätas samma vitsord som dylik uppskattning verkställd vid syneförrättning.

Stockholm den 22 januari 1944.

K. E. Hansson,
Skediga.